

SLOVENSKA KINOTEKA - FILMSKI MUZEJ

METKA DARIŠ □ Slovenska kinoteka - Muzejski odjel, Ljubljana, Slovenija

sl.1. Dvorana Slovenske kinoteke danas
(foto: Blaž Budja)

Slovenska kinoteka mlada je ustanova koja je 2016. proslavila tek 20. godišnjicu postojanja. Danas ima status državnog muzeja te djeluje kao jedini nacionalni javni filmski muzej. Provodi program matičnog muzeja za film i filmsku baštinu u Sloveniji i stalna je članica Međunarodnog udruženja filmskih arhiva i kinoteka (FIAF-a). Njezini počeci i prve godine rada vrlo su netipični, ali nikako skromni.

Slovenska kinoteka ima dva temelja. Prvi je prijašnja kontinuirana kinotečna djelatnost u dvorani Jugoslavenske kinoteke na Miklošičevoj ulici u Ljubljani, koja se na istoj lokaciji obavljala od 1963. pa sve do slovenskog osamostaljenja. Kao što je poznato, krovna institucija za čuvanje filmova u nekadašnjoj Jugoslaviji od 1949. bila je Jugoslavenska kinoteka u Beogradu, koja je 1951. postala članica Međunarodnog udruženja filmskih arhiva i kinoteka (FIAF-a). Tek nakon posebnog dopuštenja

FIAF-a, Jugoslavenska je kinoteka osim dvorane u Beogradu mogla imati još po jednu dvoranu u svakoj republici. Tako je dvorana u Ljubljani počela raditi 1963., a od 1980. sve programe financirala je Slovenija, uključujući i one koji su sve do osamostaljenja dobivani iz Jugoslavenske kinoteke. Godine 1981. upravljanje dvoranom preuzeli su Ljubljanski kinematografi, a nakon osamostaljenja 1993. dvorana je postala dio Slovensko-gazališnog i filmskog muzeja.

Da bismo razumjeli pozadinu djelovanja temeljnih institucija za film u Sloveniji, potrebno je još napomenuti da su se do 1968. negativ i kopije slovenske nacionalne filmske produkcije čuvali u Jugoslavenskoj kinoteci. Nakon 1968., u skladu s republičkim zakonodavstvom, za čuvanje slovenskih filmova zadužen je Slovenski filmski arhiv u sastavu Arhiva Republike Slovenije, koji tu dužnost obavlja i danas.

sl.2. Dvorana 1993. godine (Arhiv Slovenske kinoteke)

Drugi temelj za nastanak Slovenske kinoteke bila je zbirka predmeta i građe filmske baštine koja je nastajala unutar Filmskog muzeja. Muzej je ustanovilo Društvo slovenskih filmskih radnika 1973., a 1979. spojio se sa Slovenskim kazališnim muzejom, koji je kao Slovenski kazališni i filmski muzej djelovao sve do osnutka Slovenske kinoteke.

I prije je postojala inicijativa, a postoje i zapisi, o potrebi osnivanja nacionalne kinoteke.

Silvan Furlan, koji je kasnije imao važnu ulogu u nastanku i djelovanju Slovenske kinoteke, kao filmski teoretičar i publicist zauzimao se ne samo za osnivanje nacionalne kinoteke već i za organizirano širenje filmske kulture te za uvođenje filmskog obrazovanja u školski sustav. Godine 1992., zajedno sa Zoranom Pistotnikom, napisao je *Nacrtni model organizacije kinematografije u Republici Sloveniji*, u kojemu su njih dvojica, među ostalim, dotaknuli pitanje osnivanja Slovenske kinoteke, a već spomenuti temelji bili su naznačeni kao podloga za njezino utemeljenje.

Usprikoš svemu tome, "priča" Slovenske kinoteke počela je tek kada je Silvan Furlan, iskusni filmski povjesničar, teoretičar, pisac, urednik, scenarist, u to vrijeme zaposlen u Slovenskom kazališnom i filmskom muzeju, upoznao grupu predanih mladih ljubitelja filma, većinom još studenata, koji su se okupljali u neformalnome filmofilskom klubu *Retrovizor*. Upravo u prostorijama Slovenskoga kazališnog i filmskog muzeja organizirali su filmske projekcije koje su uvijek završavale kraćim ili duljim predavanjima. Najprije iz potpuno sebičnih razloga, naime, željeli su gledati što više filmova, i to u kinodvorani, na filmskom platnu i u najboljim mogućim projekcijskim uvjetima, nastala je ideja da se u dvoranu

na Miklošičevoj ulici vrate kinotečni sadržaji. Nakon što je ideju s odobravanjem prihvatio i podupro Silvan Furlan, mogao je biti napravljen prvi korak.

Radna neformalna grupa koja je pokrenula djelovanje Slovenske kinoteke predano se prihvatila posla, u čemu se suočila s brojnim pravnim, organizacijskim, financijskim i drugim preprekama. Osnovni koncept djelovanja predviđao je kvalitetni, raznoliki, svakodnevni, kurirani, kontekstualizirani filmski program, pribavljanje filmskih kopija i oblikovanje vlastitoga filmskog fonda, organiziranje rada unutar posebnog odjela te razvoj izdavaštva, istraživanja, publiciranja, razvijanja filmske misli, obrazovanja i očuvanja te izlaganja filmske baštine. Važan dio koncepta djelovanja bila je i dostupnost. Osnovani su kinotečni klub *Kinopolis*, cijene ulaznica bile su niske, organizirani su popusti i propusnice. Kinoteka je nastajala promišljeno, uključujući i strategiju komuniciranja te potpuni grafički identitet, sa svim elementima predviđenima za materijal koji je Kinoteci bio potreban ili joj je možda mogao zatrebati u budućnosti.

Usporedno s konkretnim sadržajnim konceptom djelovanja Kinoteke oblikovala se i dugoročna strategija te kulturna politika o kojoj se uglavnom brinuo Silvan Furlan, prvi direktor Slovenske kinoteke. Dok je predana mlada ekipa provodila opsežne kinotečne aktivnosti, Furlan se trudio da država postane vlasnica dvorane u Miklošičevoj, koja bi uvijek bila na raspolaganju Kinoteci. Zauzimao se za dobivanje prostora namijenjenih čuvanju zbirki, za djelovanje Odjela te za formalno osnivanje i institucionalizaciju Kinoteke u nacionalni filmski muzej, čime bi se osiguralo stalno javno financiranje. Također je predvidio uspostavu stalne suradnje sa svim filmskim sudionicima u državi i uključivanje filmskog odgoja u obrazovni proces.

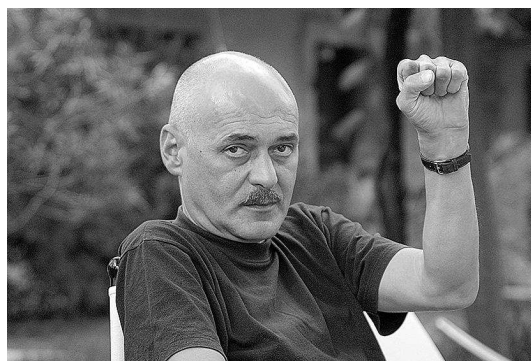
Osnovni koncept djelovanja predviđao je kvalitetni, raznoliki, svakodnevni, kurirani, kontekstualizirani filmski program, pribavljanje filmskih kopija i oblikovanje vlastitoga filmskog fonda, organiziranje rada unutar posebnog odjela te razvoj izdavaštva, istraživanja, publiciranja, razvijanja filmske misli, obrazovanja i očuvanja te izlaganja filmske baštine. Važan dio koncepta djelovanja bila je i dostupnost.

sl.3. Silvan Furlan, prvi direktor Slovenske kinoteke

(foto: Tomaž Perme)

sl.4. Ekipa Kinoteke u osnivanju 1993. godine

(foto: Tomaž Gregorič)

Suradnici Kinoteke cijelo su vrijeme razmišljali o tome kako pripremati i izvoditi aktivnosti koje bi privukle i zanimale njih same, ali i o tome kako film i filmsku baštinu na najprimjereniji i kontekstualizirani način predstaviti i približiti drugima. Nikada nisu zaboravili da je djelovanje Kinoteke namijenjeno njezinim posjetiteljima i najširoj javnosti. Kinoteka je u tom razdoblju izgradila dobar ugled i stekla povjerenje posjetitelja koji su posjećivali i programe koji ih inače možda ne bi zanimali.

Slovenska je kinoteka u svojim počecima, za "zagrijavanje", 30. rujna 1994. prikazala film *Eraserhead* Davida Lyncha (1977.), a svečano otvorenje održano je 10. listopada 1994. projekcijom filma *Usamljena* (Lonesome, Paul Fejös, 1928.), uz živu glazbenu pratnju trija Alloy Orchestra (SAD). Prvi programski voditelj Kinoteke Vlado Škafar¹ sjeća se da je slaganje mjesečnog programa svaki put bio pravi pothvat. Kinoteka nije imala svoj filmski arhiv, a nakon osamostaljenja onemogućen joj je pristup nekad zajedničkim kopijama koje je čuvala Jugoslavenska kinoteka. Na početku se kinotečni arhiv sastojao od ostataka različitih arhiva, primjerice, od arhiva Vesna filma i Ljubljanskih kinematografa, a potom se punio i akcijom *Kupujemo filmsku povijest*. Program je, posebice zbog Furlanovih stručnih poznanstava, bio složen zahvaljujući i pomoći kinotečnih arhiva te kulturnih instituta. S 20-godišnje distance, Škafar izuzetno uspješan početak i tadašnje djelovanje Kinoteke pripisuje sretnim okolnostima jer su *gledatelji nakon dugo godina odsutnosti bili gladni kinotečnog programa*.²

Od pokretanja djelatnosti u listopadu 1994. ekipa Kinoteke provodila je sve aktivnosti koje si je zacrtala radna grupa, a direktor Furlan brinuo se za poštovanje svih uvjeta potrebnih za obavljanje tih aktivnosti. Bio je izvrstan vođa, političar, diplomat, pregovarač, motivator i neumoran strateg. Sretnim pronalaskom kopije filma *Kad sam bio mrtav* (*Als ich tot war*, 1916.) Ernsta Lubitscha, za koji se smatralo da je izgubljen, Kinoteka je 1995. organizirala veliku akciju *Sto godina filma*, u sklopu koje je svečano predstavila i to veliko otkriće. Time se Slovenska kinoteka prepoznatljivo predstavila svjetskoj kinotečnoj i arhivskoj javnosti. Za manje od dvije godine od pokretanja aktivnosti Kinoteka je i službeno osnovana, i to na temelju stručnog dokumenta *Slovenska kinoteka, elaborat o institucionalizaciji kinotečne djelatnosti u Sloveniji*, koji su 1995. napisali Silvan Furlan, Lilijana Nedič, Vlado Škafar i Denis Valič.

U kratkom razdoblju prepunom filmskih sadržaja Kinoteka je postala središte slovenske filmske kulture, prostor susreta te najživlja mlada institucija. Privukla je posjetitelje svih naraštaja koji su se susretali i družili u predvorju dvorane. Prerasla je sva očekivanja i granice svojih amaterskih početaka. Filmski događaji, programi, posebni projekti, izložbe, promocije knjiga i publikacija odvijali su se danas nezamislivim tempom.

Kinoteka je 1997. postala izdavač revije za film i televiziju *Ekran*, koji izlazi još od 1962. Osmišljeni su novi posebni filmski programi i ciklusi za animirani film (*Animateka*), dokumentarni film (*D-day: dan za dokumentarac*), filmsku glazbu (*Kinouho*) i eksperimentalni film (*Kinointegral*). Koen Van Daele³, programski voditelj koji je naslijedio Vladu Škafara, i danas se čudi opsegu i raznolikosti tadašnjeg programa. Kao primjer navodi rujna 2000., kada su u Kinoteci osim redovitoga repertoarnog programa predstavljene čak dvije velike retrospektive (*Antonionija i Ozuja*), *petnaest Greenawayevih filmova (prilikom njegovog posjeta)*, *osvrst na Venecijanski filmski festival, premijera nijemog filma, koji smo kupili, i dva depozita, dva zajednička koncerta (Animateka i Kinouho)*, *pored redovite projekcije nijemog filma sa živom klavirskom pratnjom i D-day: dan za dokumentarac. Sve to u roku jednog mjeseca*.⁴

U posve različitim okolnostima dostupnosti audio-vizualnog sadržaja koji, za razliku od današnjih, nije obilježavala opća zastupljenost i upotreba multimedijalnih platformi, svi programi Kinoteke imali su svoju pažljivu i vjernu publiku. Suradnici Kinoteke cijelo su vrijeme razmišljali o tome kako pripremati i izvoditi aktivnosti koje bi privukle i zanimale njih same, ali i o tome kako film i filmsku baštinu na najprimjereniji i kontekstualizirani način predstaviti i približiti drugima. Nikada nisu zaboravili da je djelovanje Kinoteke namijenjeno njezinim posjetiteljima i najširoj javnosti. Kinoteka je u tom razdoblju izgradila dobar ugled i stekla povjerenje posjetitelja koji su posjećivali i programe koji ih inače možda ne bi zanimali.

Potaknuta uspješnošću svog rada, Kinoteka si je postavila nove izazove. Trebala joj je dodatna dvorana u kojoj bi mogla prikazivati suvremene umjetničke filmove. Prilikom je vidjela u lijepoj, ali zanemarenoj kinodvorani u susjednoj ulici, koja je radila od 1923. Nakon napornih pregovora i izlaganja idejnog plana Gradskoj općini Ljubljana i Ministarstvu za kulturu, ekipa Kinoteke posve je preuredila dvoranu te u njoj u listopadu 2003. pokrenula *Kinodvor*. Svojom distribucijom tzv. umjetničkog filma Kinoteka je s *Kinodvorom* odigrala ključnu ulogu u uspostavljanju *art kinomreže* Slovenije. Također, bila je suosnivač i sunositelj međunarodnoga filmskog festivala *Kino Otok – Isola Cinema* (kinematografija Afrike, Azije, Latinske Amerike i Istočne Europe s prijateljima), koji od nastanka 2004. djeluje i danas. U planu je bilo i osniva-

¹ Vlado Škafar. Šetnja; u: *Kinotečnik*, studeni - prosinac 2016., str. 6.

² Ibid.

³ Koen Van Daele. *Ljepota i bol*; u: *Kinotečnik*, studeni - prosinac 2016., str. 6.

⁴ Ibid.

kino
teka
pkino

svankmajer
2003/2004

olmi
2003/2004

pasolini
2001/2002

charles chaplin
marca in aprila v kinoteki

retrospektiva
johan van der keuken: muž s kamero

retrospektiva
Da, res je, nekdanje filmske je Dejane Ljubenz...

retrospektiva
Charles Chaplin

retrospektiva
Moj draga Klementina

sl.5. Vizualni identitet Slovenske kinoteke

nje filmskog instituta te renoviranje kraške kuće u Muzej slovenskih filmskih glumaca u Divači. Ondje je Kinoteka od 1998. otvorila i Spomen-sobu u znak sjećanja na Ito Rinu, što je rezultat upornog nastojanja Furlana i gradonačelnika općine Divača Rajka Vojtkovszkyog.

Godina 2005. Slovenskoj je kinoteci donijela dva važna dostignuća. U lipnju je sa Slovenskim filmskim arhivom bila domaćin 61. kongresa FIAF-a, koji se održavao u Ljubljani, što je značilo konačno nacionalno i međunarodno priznanje Slovenskoj kinoteci pod Furlanovim vodstvom. Nedugo zatim, a nakon dugogodišnjih nastojanja Furlana i ekipe, konačno je potpisivanjem povijesnog sporazuma između Gradske općine Ljubljana i Ministarstva za kulturu riješeno i vlasništvo dvorane Kinoteke. Potpuna obnova dvorane mogla je početi, a do otvorenja 2006. obnovu je vodio Marjan Rozman (dugogodišnji neformalni pomoćnik direktora za upravljanje investicijskim projektima). Prerana smrt 22. travnja 2005. spriječila je Silvana Furlana da doživi ta važna postignuća i tek nakon njegove smrti postalo je jasno koliko je veliku ulogu imao za nesmetano djelovanje Kinoteke. Traženje novog vodstva postalo je političko pitanje te je pokrenulo opširne javne polemike. Na jednoj strani potaknulo je snažnu potporu domaće i inozemne stručne i zainteresirane javnosti koja je željela kontinuiranost djelovanja dotadašnje ekipe Kinoteke u zadanim smjernicama, a na drugoj strani oštre kritike onih koji su imenovali novo vodstvo pod izlikom da je djelovanje Kinoteke u prošlosti bilo hermetično, elitistično i isključujuće. Na iznenađenje mnogih, takvim su se kritikama

ne očekivano pridružili i neki dugogodišnji "prijatelji" Kinoteke. Nakon dolaska novog vodstva, koje je imalo drugačiju viziju djelovanja Kinoteke, ekipa Kinoteke se raspala – otišlo je kreativno jedro koje su činili vanjski suradnici. Ostao je manji dio prvotne ekipe koji je bio u stalnom radnom odnosu i nastavio je voditi brigu o zbirkama. Novo je vodstvo 2008. zatvorilo *Kinodvor* te je s novim suradnicima obavljalo kinotečnu djelatnost u obnovljenoj dvorani, ali s naglaskom na komercijalizaciji programa. Propali su mnogi planovi koje je pripremila prijašnja ekipa, a djelovanje Furlana i nekadašnje ekipe potpuno je ušutkano. Ironično je što je upravo u vrijeme novog vodstva, na temelju dugogodišnjih nastojanja Furlana i ekipe, Kinoteka dobila najviše sredstava i s obnovljenom dvoranom ostvarila najveće vlastite prihode.

Dio nekadašnje ekipe Kinoteke već je u jesen 2008. uz pomoć Gradske općine Ljubljana, koja je u tu svrhu osnovala novi zavod, ponovo pokrenula *Kinodvor*. *Gradski kino*, a dio ekipe je nakon dolaska novog vodstva 2010. na neodređeno vrijeme ponovo počeo surađivati s Kinotekom. U to vrijeme Kinoteka se trudila približiti načinu djelovanja kakav je bio na početku te je opet postignuto čak nekoliko velikih uspjeha. Otvoren je Muzej slovenskih filmskih glumaca u Divači (MSFI), ponovo je osnovan Izdavački odjel koji je prijašnje vodstvo ukinulo, na temelju posebnih zbirki Kinoteka je postala stalna članica FIAF-a, dobila je tri najveće nagrade na području muzeologije u Sloveniji, provela je zahtjevna restauriranja filmova posebnih zbirki i s njima gostovala po svijetu te se digitalizirala.

sl.7. Ekipa Slovenke kinoteke nakon obnove kinotečne dvorane 2006. godine (foto: Tomaž Perme)

sl.8. Obnova Škrateljnovne kuće u Muzeju slovenskih filmskih glumaca u Divači 2011. godine (foto: Jaka Babnik)

sl.9. Stalna izložba u Muzeju slovenskih filmskih glumaca u Divači (foto: Jaka Babnik)

sl.10. Plakat Slovenske kinoteke za dvadesetogodišnjicu 2016. godine

ted at the hall of the Yugoslav Cinematheque in Ljubljana from 1963 until Slovenia gained its independence, and on the basis of the operation of the Slovenian Theatre and Film Museum, in the framework of which a film heritage collection was being built since the middle of the 1970s. In 2000, the Slovenian Cinematheque was awarded the status of a state museum and has since been operating as the only national public film museum, carrying out the programme of the main museum for film heritage in Slovenia.

The Slovenian Cinematheque has been connected to FIAF since 1999, first as an associate, and then as a member, which it became in 2012 due to its special collections of Slovenian film heritage. This is one of the possible short descriptions of the Slovenian Cinematheque, but it does not manage to show how untypical the establishment of the Cinematheque and its first years of operation were. The successful institutionalisation and the acquirement of the status of a state museum later on were the end goal and result of the work carried out by enthusiastic young cinephiles and experts of various professions,

members of the working group and later the staff led by Silvan Furlan, an experienced film historian, theoretician, writer, editor and scriptwriter, and the first director of the Slovenian Cinematheque.

When the first season of the officially still non-existent Slovenian Cinematheque was launched in the autumn of 1994, the young team under Furlan's leadership started implementing a quality and extensive programme that exceeded all the frameworks of their amateur beginnings. Before launching the project of Cinematheque's establishment, its operation by departments that covered all the areas of operation of a contemporary film museum as we understand and conceive it today was carefully conceived and planned. The Cinematheque's team thought about how to prepare and carry out activities that would attract and interest them but also about how film and film heritage could be presented and brought closer to others in the most suitable and contextualised way. With such an approach and with exceptional dedication, the Cinematheque shortly became the centre of Slovenian film culture.